

Piekrastes un virsāju biotopu aizsardzības plāni

Brigita Laime

IP LIFE LatViaNature
piekrastes biotopu eksperte

Seminārs "Biotopu aizsardzības plāni",
Rīga, 2025. gada 10. decembrī

Saturs

- ✓ Galvenie metodiskie aspekti (kādi dati un kā izmantoti, kā noteikti mērķi un prioritātes)
- ✓ Situācija, galvenās prioritārās teritorijas un prioritārie rīcību virzieni biotopam vai biotopu grupai
- ✓ Uzdevumi turpmākam darbam, aktuālākās problēmas

Biotopa aizsardzības plāns – kā viens no rīkiem, kas izmantojams, lai efektīvi pārvaldītu konkrēta biotopa aizsardzību valstī kopumā

Darbības termiņš –
līdz 12 gadiem,
2026. – 2037.

Svarīgs priekšnosacījums:

- Dabas atjaunošanas regulas noteiktā **nacionālā dabas atjaunošanas plāna izstrādei**
«Atjaunot un uzlabot dabu»
- ES Biodaudzveidības stratēģijas 2030. gadam mērķu sasniegšanā
«Atgriezīsim savā dzīvē dabu»

- ▼ **Palīdz sasniegt biotopa aizsardzības mērķus** (pietiekama platība un laba kvalitāte jeb lābvēlīgs aizsardzības stāvoklis)
- ▼ Palīdz plānot, organizēt un veikt aizsardzības darbus
- ▼ Palīdz piesaistīt nepieciešamos finanšu līdzekļus un citus resursus
- ▼ Palīdz pārvaldīt, kontrolēt biotopa faktisko aizsardzību
- ▼ Palīdz saskaņot dažādas intereses dabas izmantošanā
- ▼ Palīdz skaidrot iedzīvotājiem biotopu aizsardzības svarīgumu

21 biotopu aizsardzības plāns*

56 ES nozīmes aizsargājamiem biotopiem**

- ✓ Meža biotopi – 6 BAP
- ✓ Saldūdeņu biotopi – 3 BAP
- ✓ Zālāju biotopi – 4 BAP
- ✓ **Piekrastes un virsāju biotopi – 7 BAP**
- ✓ Purvu biotopi – 1 BAP

*<https://www.daba.gov.lv/lv/sugu-un-biotopu-aizsardzibas-plani#sugu-un-biotopu-aizsardzibas-plani-izstrades-procesa>

**biotopi, kam nepieciešami līdzīgi aizsardzības pasākumi, apvienoti vienotā biotopu aizsardzības plānā (BAP)

Piekrastei un virsājiem 7 BAP

Iesāļu augtņu biotopu veidi

1150* Lagūnas

1210 Viengadīgu augu sabiedrības uz sanesumu joslām

1220 Daudzgadīgs augājs akmeņainās pludmalēs

1310 Viengadīgu augu sabiedrības dūņainās un zemās smilšainās pludmalēs

1640 Smilšainas pludmales ar daudzgadīgu augāju

1230 Jūras stāvkrasti

17 biotopu veidi, apvienoti grupās pēc:

- ekoloģiskām pazīmēm,
- ietekmju-apdraudējumu veida,
- līdzīgiem apsaimniekošanas pasākumiem.

Piejūras un iekšzemes kāpu, virsāju biotopu veidi

2110 Embrionālās kāpas

2120 Priekškāpas

2130* Ar lakstaugiem klātas pelēkās kāpas

2140* Pelēkās kāpas ar sīkkrūmu audzēm

2170 Pelēkās kāpas ar ložņu kārklu

2190 Mitras starpkāpu ieplakas

2320 Piejūras zemienes smiltāju līdzenumu sausi virsāji

2330 Klajas iekšzemes kāpas

4030 Sausi virsāji

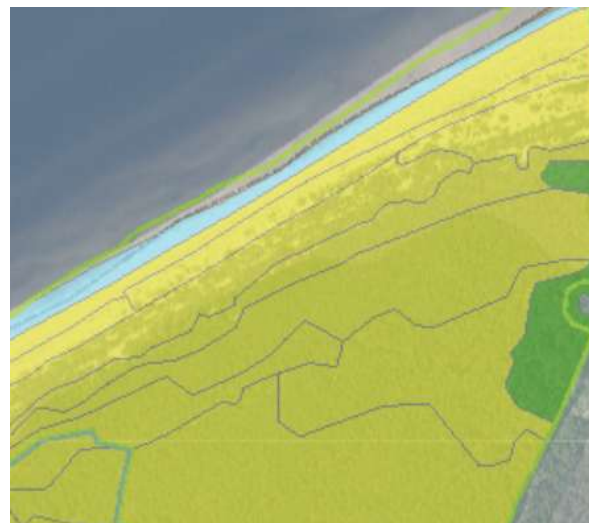
4010 Slapji virsāji

2180 Mežainas piejūras kāpas

Biotopu aizsardzības plāni balstīti uz labāko pieejamo informāciju Latvijā

- ▼ **DDPS OZOLS dati:** Dabas skaitīšanas rezultāti, pētījumu, monitoringu dati, atzinumu informācija u. c. (biotopa robežas, platība, raksturojums)

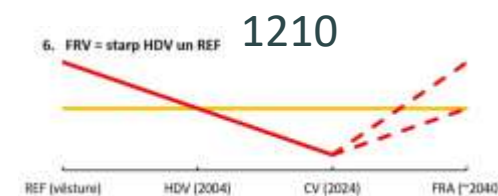
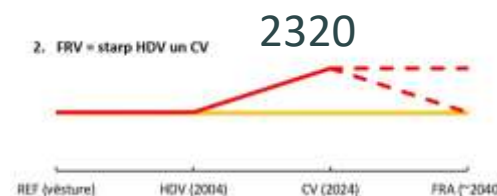
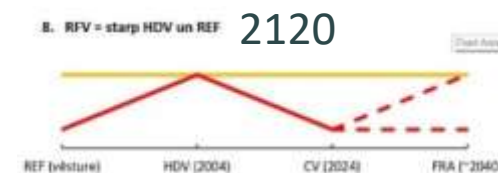
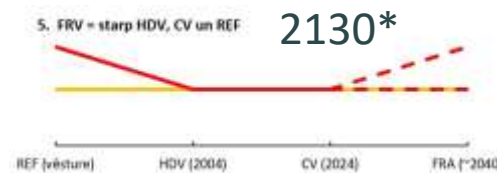
<https://ozols.gov.lv/ozols/>

- ▼ **Biotopa vēlamā platība (FRA) – aprēķināta, analizēta, izmantojot vienotu metodisku pieeju**

<https://latvianature.daba.gov.lv/biotopu-aizsardzibas-merki/>

<https://latvianature.daba.gov.lv/dokumenti/vadlinijas-sistemiskai-sugu-un-biotopu-aizsardzibas-merku-noteiksanai/>

Biotopu aizsardzības plāni balstīti uz labāko pieejamo informāciju Latvijā

- ▼ Biotopa kvalitāte noteikta, izmantojot katram biotopam izstrādātu algoritmu == pēc pozitīviem un negatīviem kritērijiem novērtējot konkrēta poligona piederību kvalitātes klasei: izcila, **laba**, nepietiekama, slikta un nezināma

https://latvianature.daba.gov.lv/wp-content/uploads/2024/12/SSCOs_Biotopi_LV_Kopsavilkuma_zinojums.pdf

Piemērs: 2130* Ar lakstaugiem klātas pelēkās kāpas
Laba kvalitāte

Kritērijs*	Mērvienība	Mērķa vērtība
Vismaz 3 raksturīgās sugas sastopamas poligona daļā	%	>20
Koku un krūmu segums	%	<20
Nobiru slānis	%	<20
Invazīvās augu sugas	%	<0,1
Ekspansīvās augu sugas	%	1 vai <1
Izbradāšanas ietekmes pakāpe	klase	-1 vai >-1
Izbraukāšanas ietekmes pakāpe	klase	-1 vai >-1
Takas, veloceliņi, to ietekmes pakāpe	klase	-1 vai >-1

Biotopu aizsardzības plāni balstīti uz labāko pieejamo informāciju Latvijā

Visi dati (areāla, platības, struktūras u.c.) analizēti saistībā ar Latvijas ziņojumiem par Eiropas Savienības nozīmes aizsargājamo biotopu stāvokļa vērtējumu (Art.17)

<https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/habitat/report/?period=5&group=Dunes+habitats&country=LV®ion=BOR>

<https://www.daba.gov.lv/lv/parskati-par-sugu-un-biotopu-stavokli-2019-2024-gada>

iesāļu augteņu biotopu veidi	2018	2024
1150* Lagūnas	U2	U2
1210 Viengadīgu augu sabiedrības uz sanesumu joslām	U2	U2
1220 Daudzgadīgs augājs akmeņainās pludmalēs	U1	U1
1310 Viengadīgu augu sabiedrības dūņainās un zemās smilšainās pludmalēs	U1	U1
1640 Smilšainas pludmales ar daudzgadīgu augāju	U1	U1
1230 Jūras stāvkrasti	FV	FV

FV – labvēlīgs; U1 – nelabvēlīgs-nepietiekams; U2 – nelabvēlīgs-slikts

Biotopu aizsardzības plāni balstīti uz labāko pieejamo informāciju Latvijā

- ▼ Piekrastes un virsāju sugu dzīvotņu izvērtējumā izmantota informācija par apdraudētām sugām (LIFE projekts LIFE FOR SPECIES „Apdraudētas sugas Latvijā: uzlabotas zināšanas un kapacitāte, informācijas aprite un izpratne”)

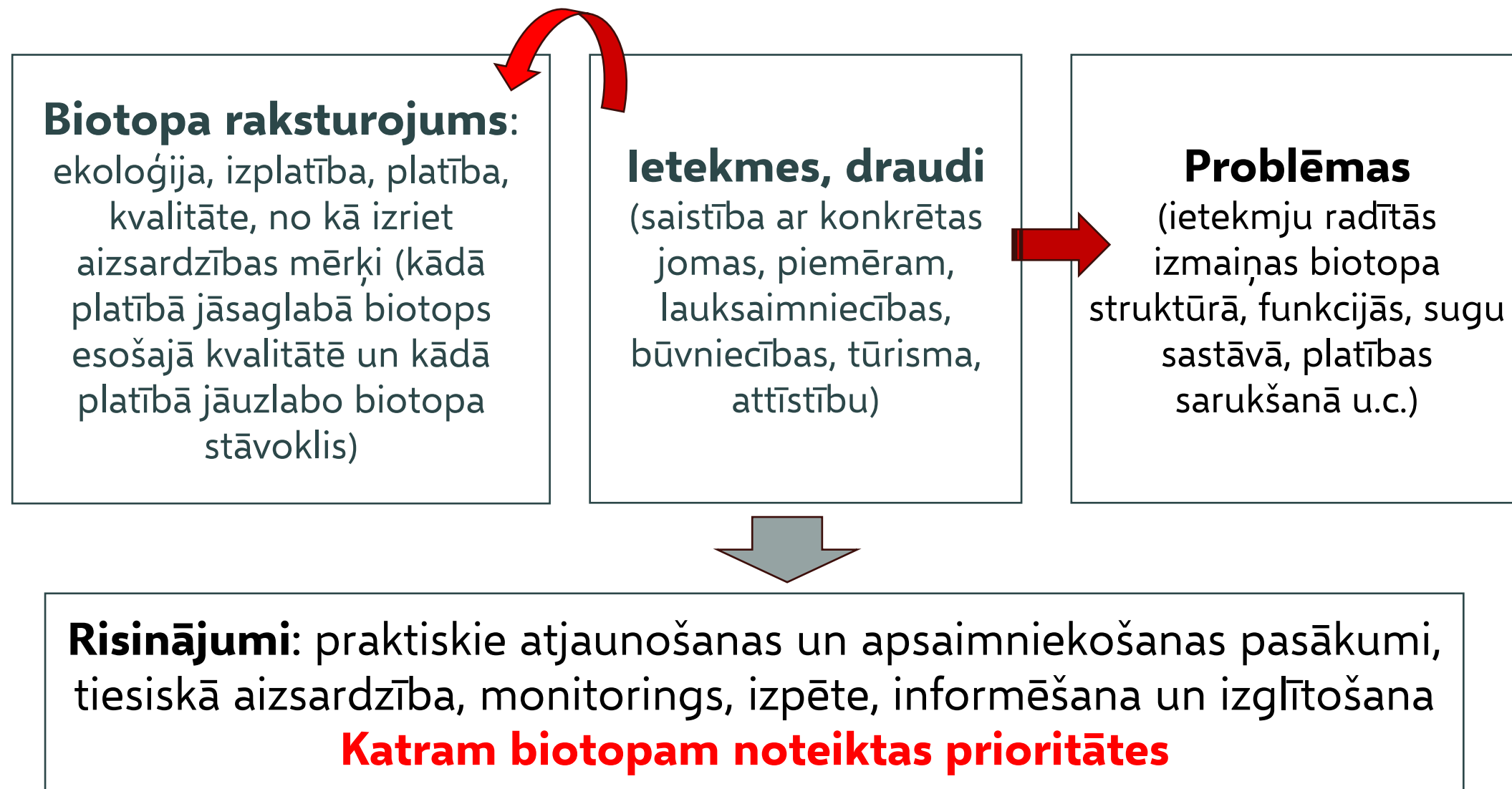
<https://sarkanagramata.lu.lv/par-projektu/materiali/>

<i>Diphasiastrum complanatum</i>	Parastais plakanstaipeknis	VU
<i>Diphasiastrum tristachyum</i>	Trejbārpu plakanstaipeknis	EN
<i>Diphasiastrum xzeileri</i>	Zeilera plakanstaipeknis	VU
<i>Tofieldia calyculata</i>	Kauslapu tofildija	CR
<i>Silene borysthena</i>	Sīkziedu plaušķene	EN

- ▼ Nosakot apsaimniekošanas pasākumus, izmantotas apsaimniekošanas vadlīnijas; kā arī pieredze Grīņos, Piejūrā, Ādažos, Slīterē, Ovīšos, Engurē, Užavā un citur

<https://www.daba.gov.lv/lv/biotopu-saglabasanas-vadlinijas>

Biotopa aizsardzības plāna struktūra

Prioritāro teritoriju noteikšanā izmantota kritēriju kopa

Piemērs: 2130* *Ar lakstaugiem klātas pelēkās kāpas*

- ▼ atrodas *Natura 2000* teritorijā
- ▼ ietilpst plašā citu aizsargājamo biotopu kompleksā
- ▼ ir sastopamas aizsargājamās sugas
- ▼ biotops ir sliktā un nepietiekamā kvalitātē
- ▼ izbradāšana (ar -2 vai -3)
- ▼ izbraukāšana (ar -2 vai -3)
- ▼ takas, velociņi (ar -2 vai -3)
- ▼ sadzīves atkritumi (ar 2 vai 3)
- ▼ sastopamas invazīvās sugas
- ▼ sastopamas ekspansīvās sugas
- ▼ konstatēta vismaz viena Eiropā apdraudēta suga
- ▼ ir neliela invazīvās sugas atradne
- ▼ teritorijai ir augsts potenciāls atjaunoties
- ▼ biotopa kvalitātes uzlabošana ir reāli iespējama
- ▼ apsaimniekošanas pasākumi jau ir sākti – tie jāturpina
- ▼ pieaugu ekosistēmu pakalpojumu vērtība
- ▼ apsaimniekošanā ir iespēja iesaistīt vietējo sabiedrību

Lagūnas

Kopā 34 ha
slikta kvalitāte 27 ha

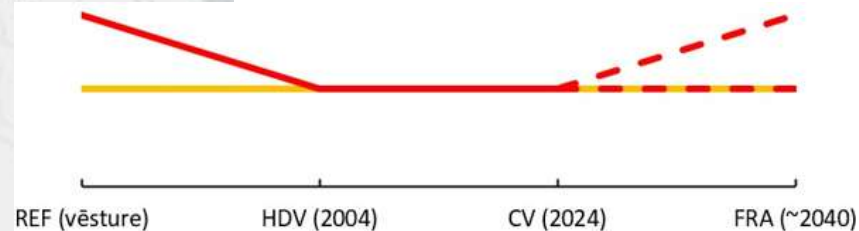
Randu pļavas
biotopa 1150* platība: 24 ha

Engures ezers
biotopa 1150* platība: 3 ha

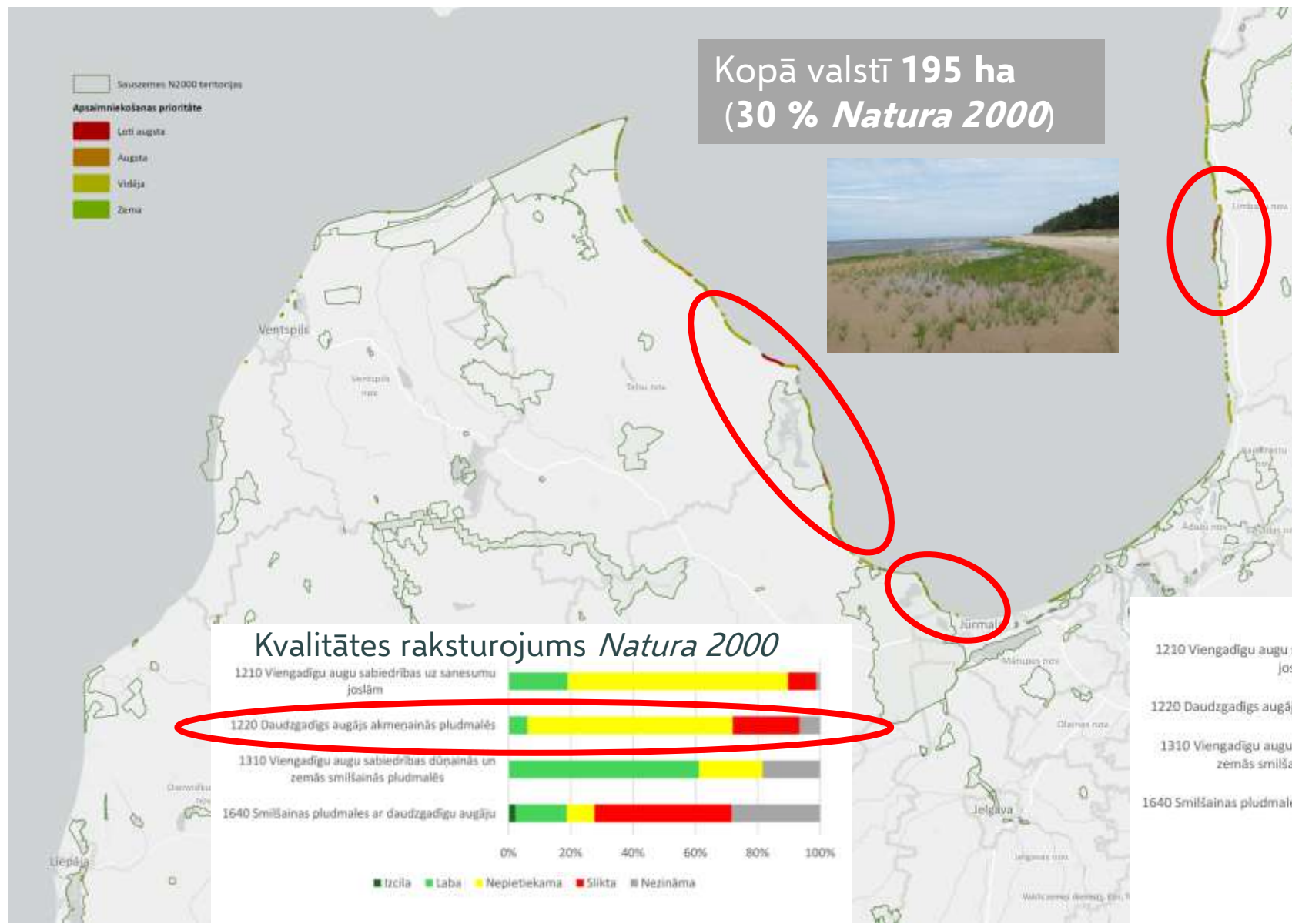
Piejūra
biotopa 1150* platība: 4 ha

Prioritātes

Niedru pļaušana,
izrakšana, **veģetācijas
mozaīkas veidošana**
(Randi, Mērsrags, Rīga)
= plānots 14 ha
uzlabot (līdz 2037.)

Pludmales

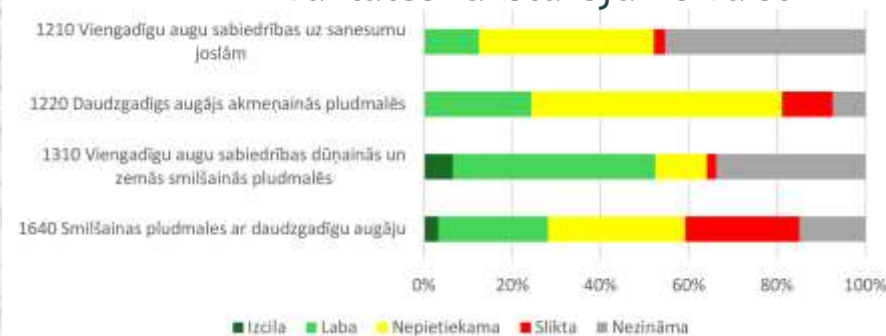

Prioritātes

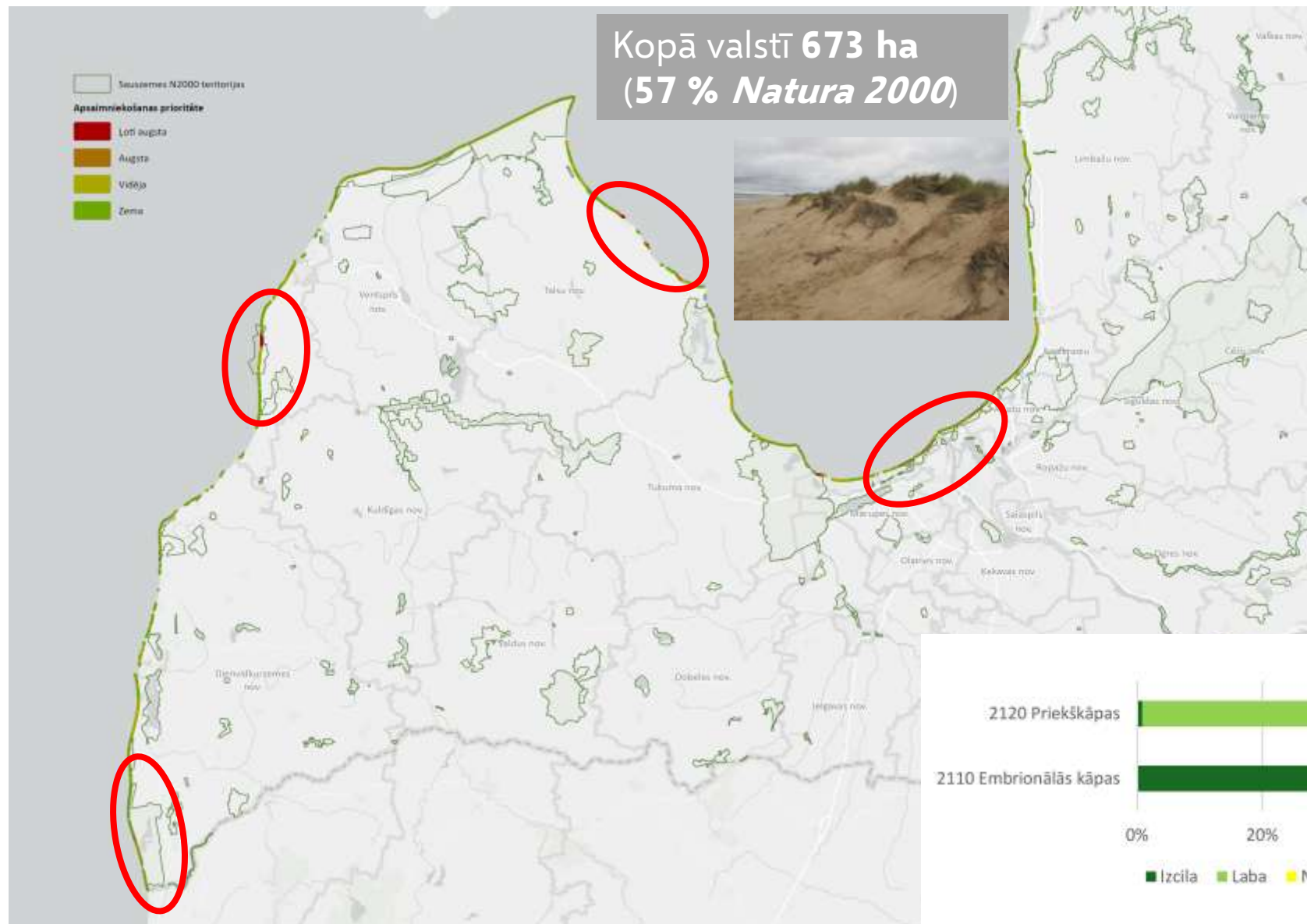
Dabas aizsardzības un rekreācijas līdzsvarošana (ĪADT zonējumi, DA plāni, teritorijas plānojumi)

Līdz 2037. gadam jāuzlabo kvalitāte valstī – 84 ha
Natura 2000 – 34 ha

Kvalitātes raksturojums valstī

Primārās kāpas

Prioritātes

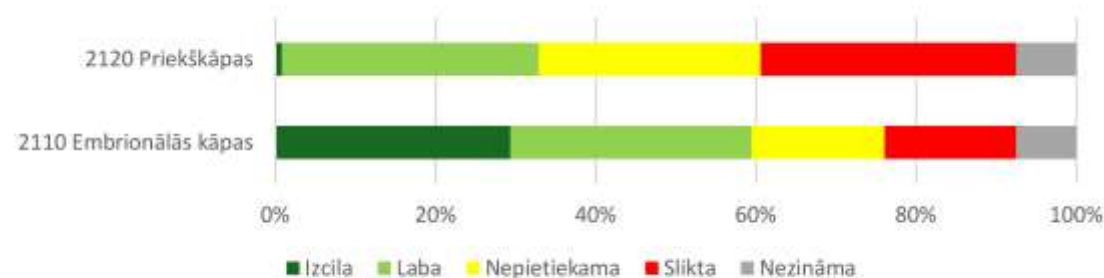
Priežu zaru pinumi,
klājumi u.c.

Invazīvo augu
ierobežošana

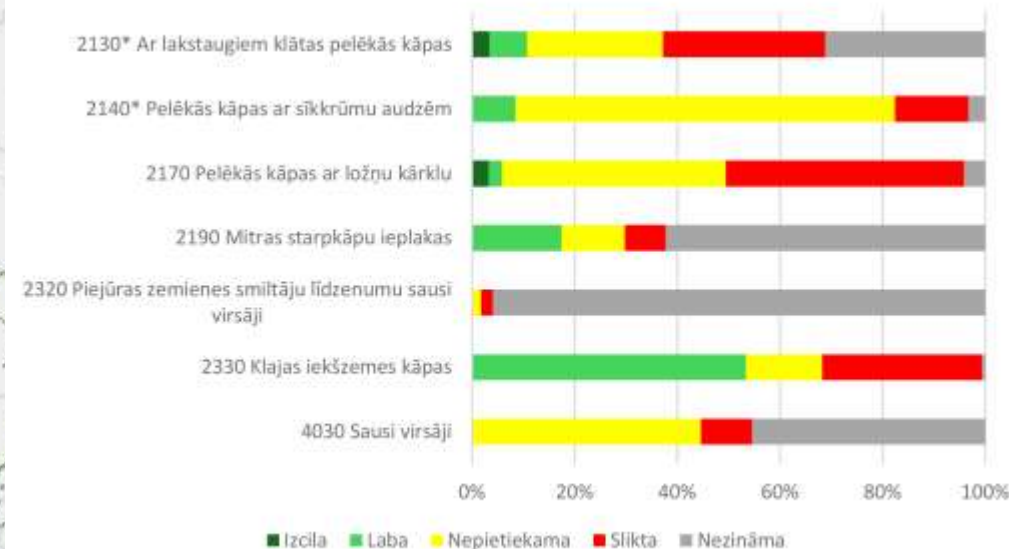
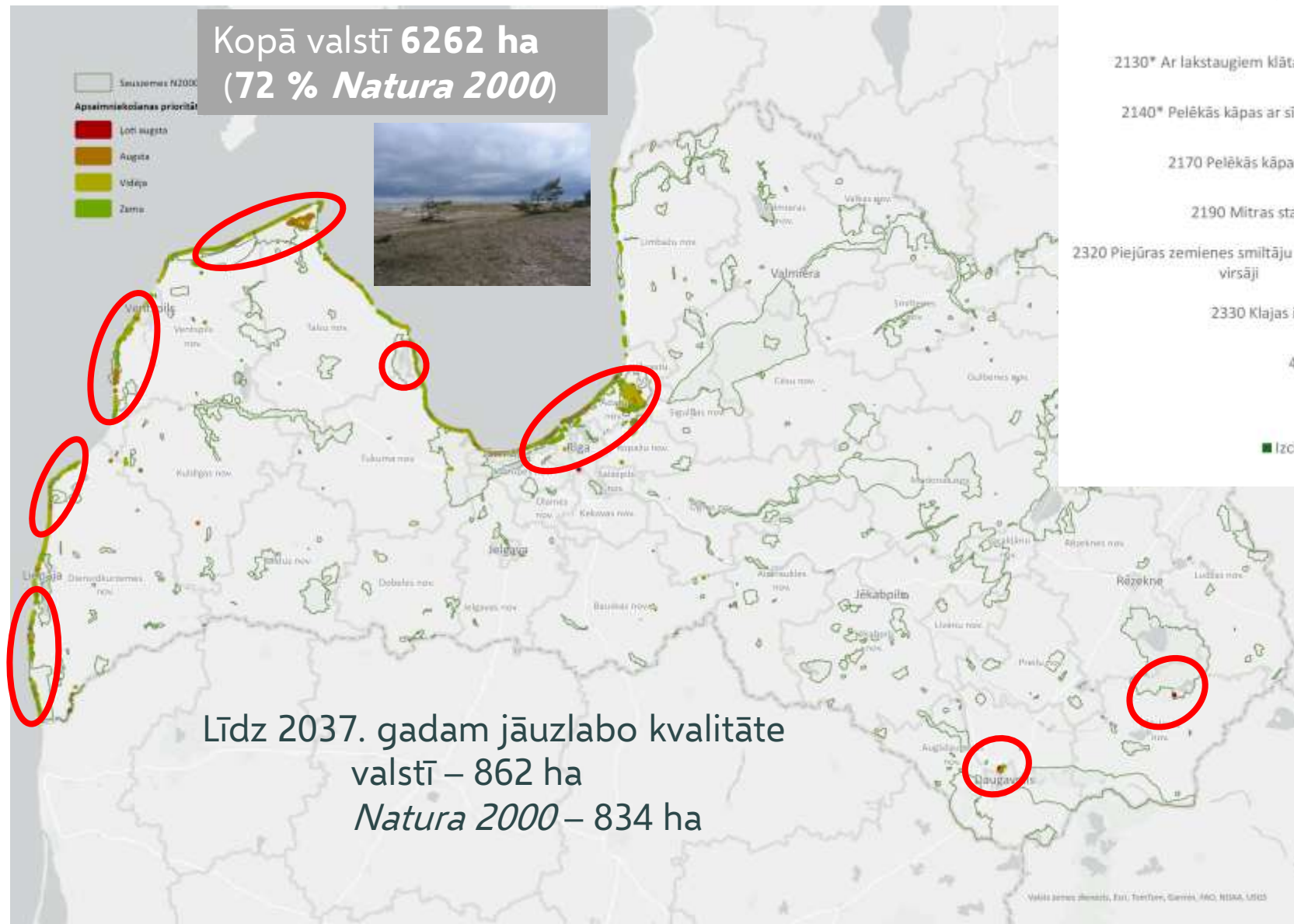
Koku apauguma
novākšana

Līdz 2037. gadam
jāuzlabo kvalitāte valstī –
170 ha

Natura 2000 – 144 ha

Pelēkās kāpas, sausī virsāji

Prioritātes

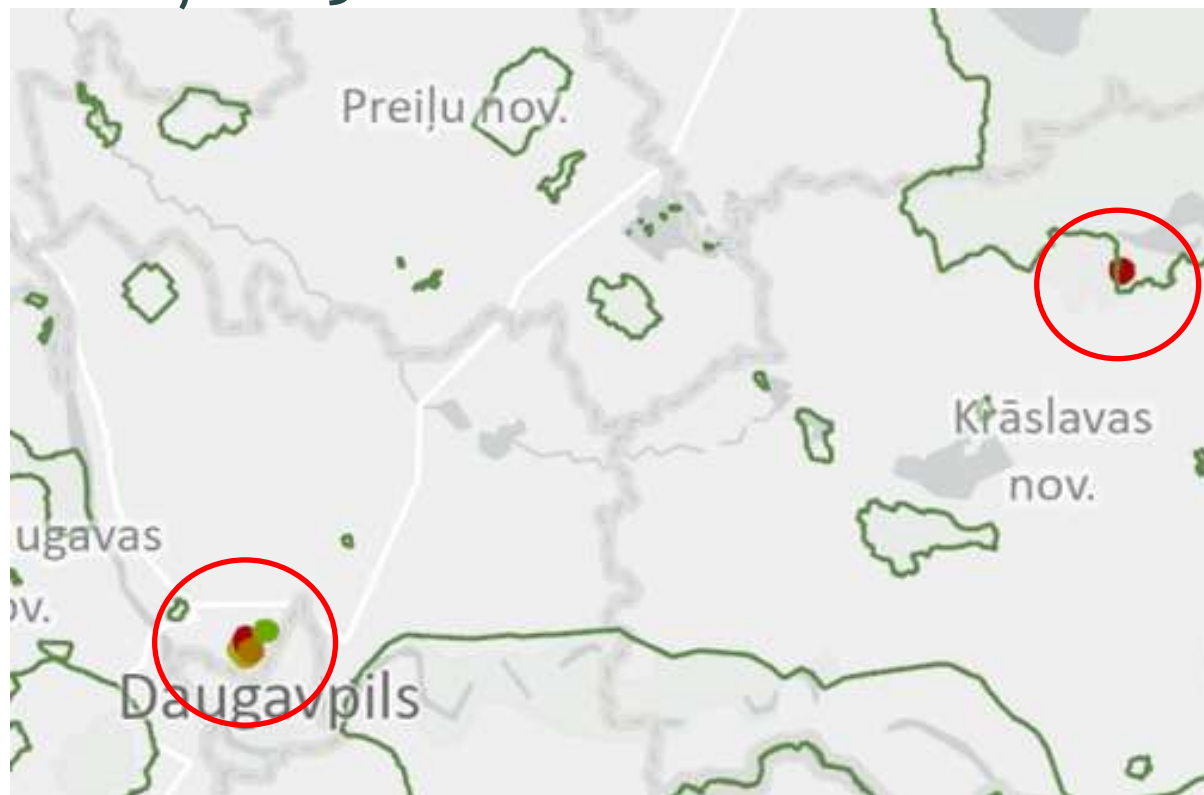
Koku, viršu apauguma
novākšana = 862 ha

Invazīvo un ekspansīvo
augu sugu
ierobežošana = 50 ha

Uzmanību biotopiem arī ārpus Piejūras zemienes

Tas ir svarīgi biotopu **areāla un platības**, un sugu dzīvotņu saglabāšanā

2330 Klajas iekšzemes kāpas

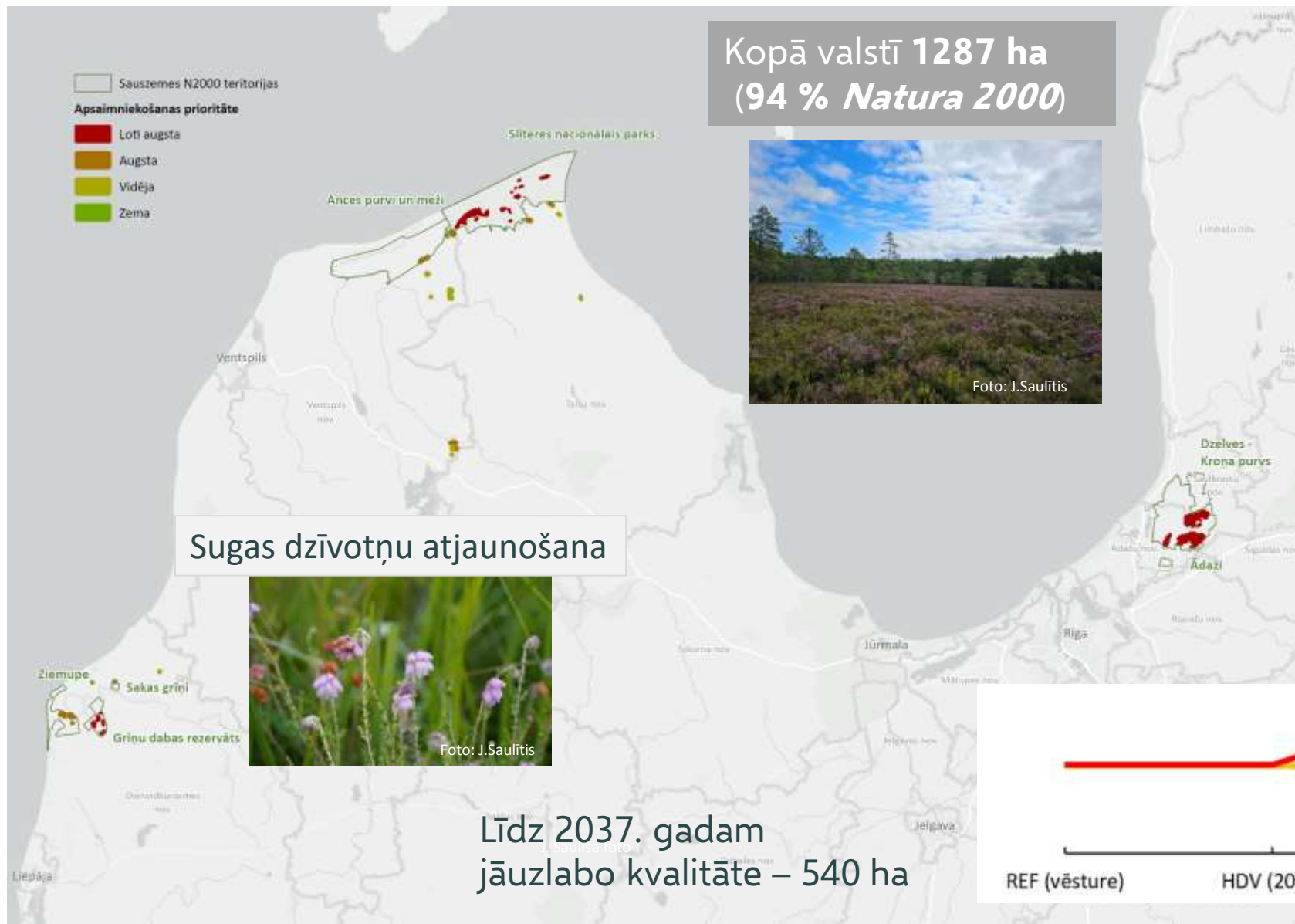
Platība valstī – 48 ha
Natura 2000 – 3 ha

4030 Sausi virsāji

Platība valstī – 20 ha
Natura 2000 – 9 ha

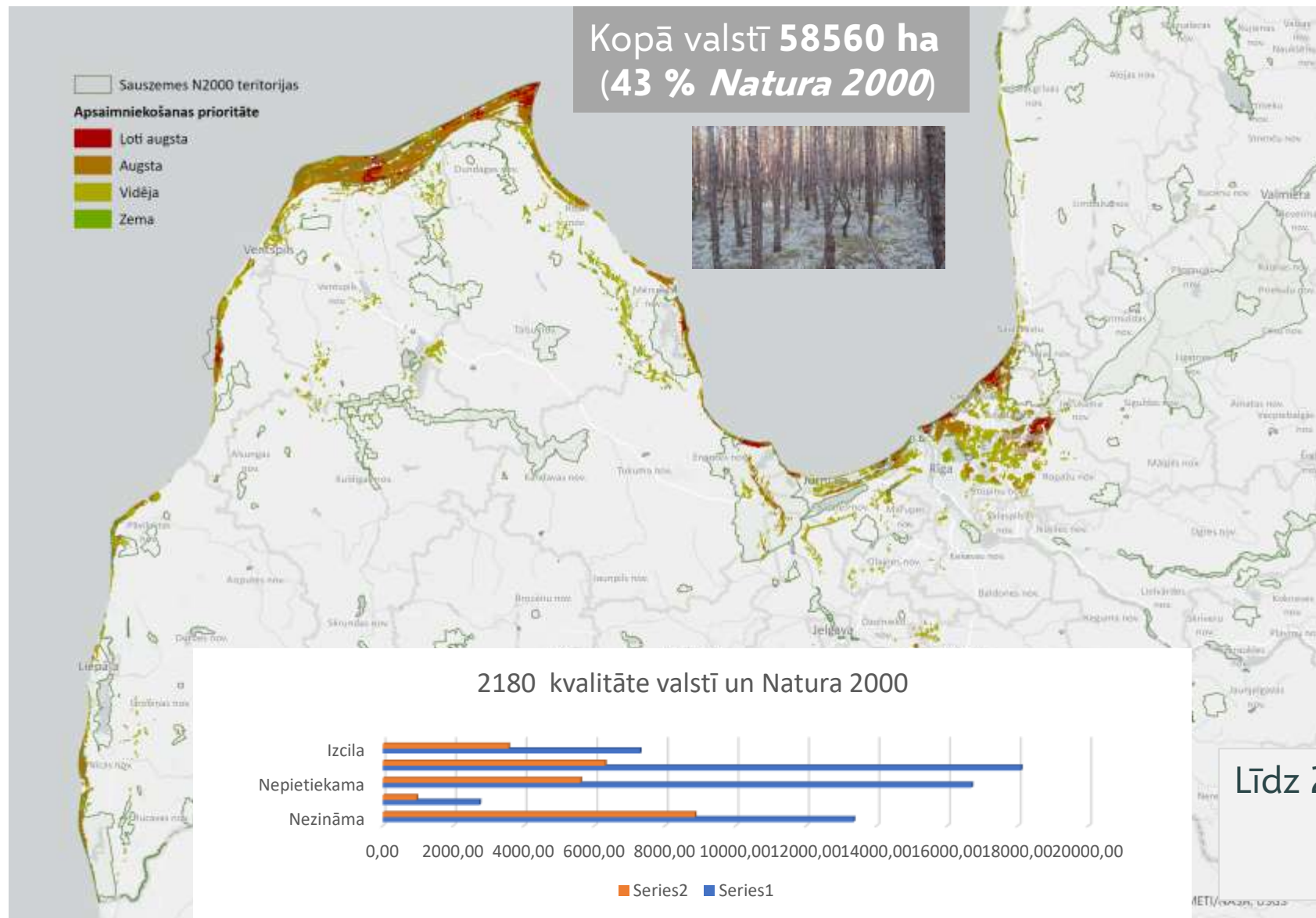
Rāznas NP – 7 ha

Slapji virsāji

**Biotopa veģetācijas
mozaīkveida
struktūras
veidošana**, veicot
atbilstošus
kompleksus
biotehniskos darbus
(galvenokārt novācot
koku apaugumu,
optimizējot
hidroloģisko režīmu,
veicot kontrolētu
dedzināšanu).

Mežainas piejūras kāpas

Prioritātes

- **Izcilas un labas kvalitātes kāpu mežu (ārpus ĪADT un mikroliegumiem) aizsardzības nodrošināšana = 14500 ha**
- **Mežaudžu dabiskošana = 529 ha**
- **Invazīvo augu sugu ierobežošana = 700 ha**
- **Sugu dzīvotņu uzlabošana = 1524 ha**
- **Antropogēnās slodzes seku likvidēšana = 10 ha**

Līdz 2037. gadam jāuzlabo kvalitāte valstī – 4333 ha
Natura 2000 – 3480 ha

Mežainas piejūras kāpas

Prioritārie virzieni aizsardzībā/apsaimniekošanā

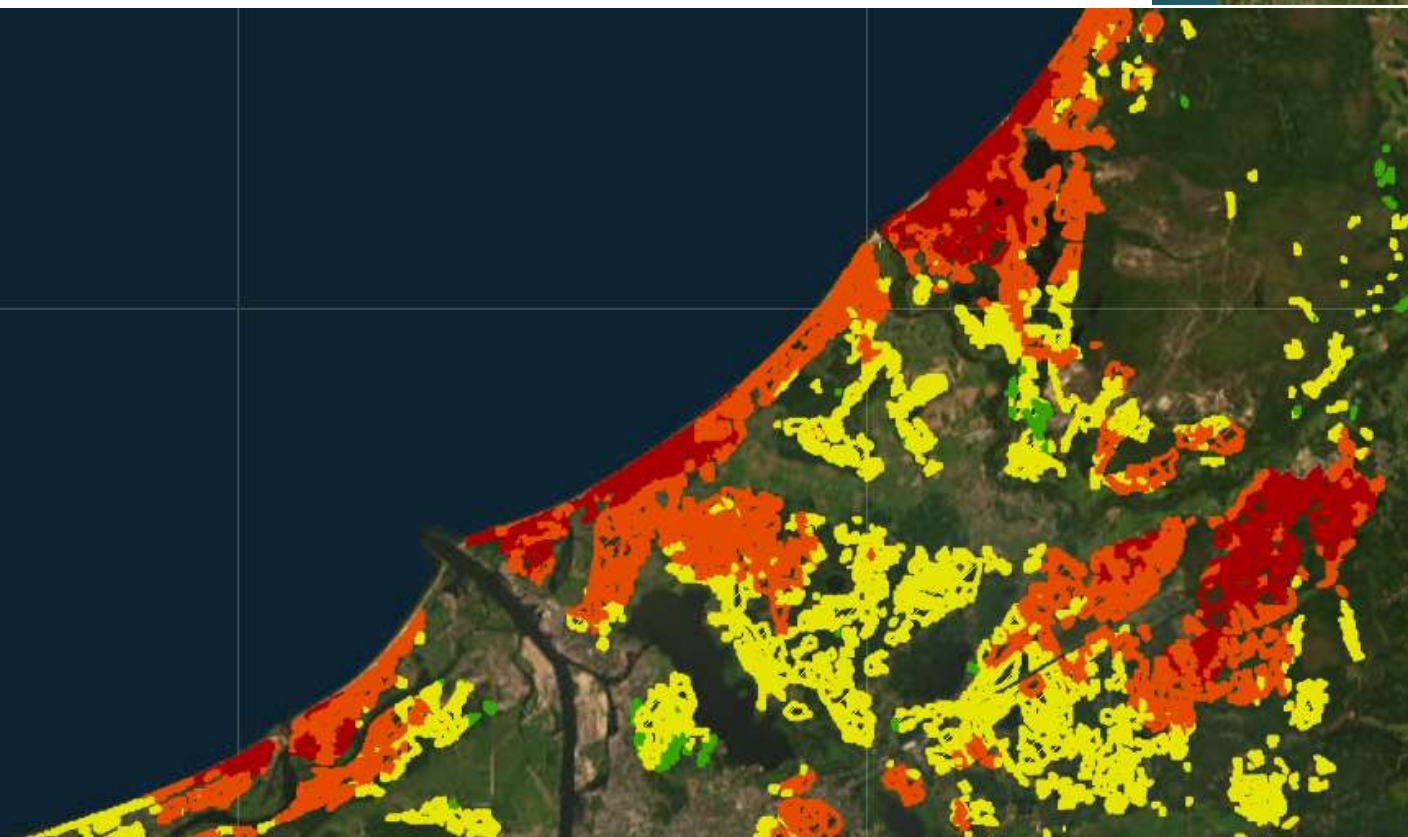
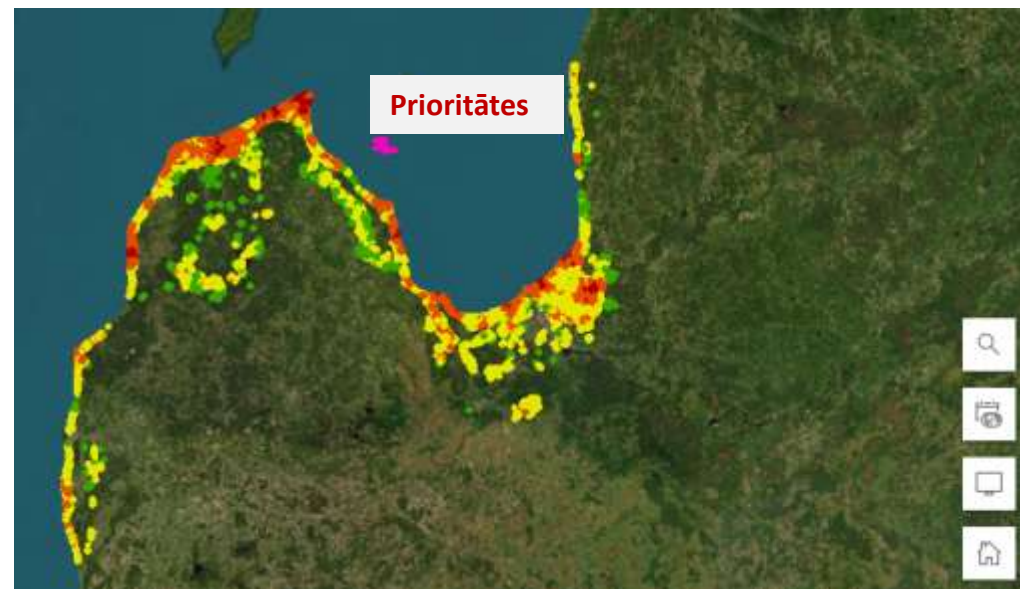
Ietekmes, draudi	Problēmas	Risinājumi
1) Sukcesija 2) Nepietiekama vai neatbilstoša apsaimniekošana	Samazinās dzīvotnes kserofītiskām, gaismprasīgām sugām nabadzīgās smilts augsnēs	Jaunaudžu apsaimniekošana ar mērķi dabiskot mežaudzi
1) Pārmērīga meža apsaimniekošana 2) Būvniecība (pilsētās, ciemos u.c.) 3) Ceļu būvniecība kāpu mežā, u.c. infrastruktūra	Mežs tiek nocirsts, tiešā veidā iznīcināts (kailcirtes, būves/zemju transformācija), īpaši tas attiecas uz veciem, izciliem mežiem	Mikroliegumu veidošana vērtīgākajās vietās vai ĪADT zonējuma maiņa (nepieciešamās zonas noteikšana) == 14 tūkst. ha

Mežainas piejūras kāpas

Prioritārie virzieni aizsardzībā/apsaimniekošanā

Ietekmes, draudi	Problēmas	Risinājumi
Invazīvās augu sugas (korinte, smiltsērķšķis, krokainā roze, eleagns u.c.)	Negatīva ietekme uz biotopa attīstību: pārveido augāja dabisko struktūru, sugu sastāvu un vides apstākļus	Invazīvo sugu ierobežošana
1) Sukcesija 2) Nepiemērota apsaimniekošana 3) Pārmērīga antropogēnā slodze	Pasliktinās kvalitāte apdraudēto sugu atradnēm (indivīdiem un sugu dzīvotnēm) vai pat atradnes tiek iznīcinātas	1. Speciāli apsaimniekošanas pasākumi, atjaunojot vai uzlabojot apdraudētās sugas dzīvotni 2. Sugu monitorings
1) Rekreācija (izbradāšana) 2) Izbraukāšana 3) Izjādes ar zirgiem	Tiek degradēta kāpu meža zemsedze, izzūd pat parastās raksturīgās sugas, ieviešas pret nomīdīšanu noturīgas sugas vai augājs pilnībā izzūd	1. Degradētās vietas norobežošana 2. Kontroles uzlabošana 3. Sabiedrības izglītošana par kāpu meža ekoloģiju

Prioritārās teritorijas biotopa 2180 *Mežainas piejūras kāpas* apsaimniekošanai

Apsaimniekošana aktuāla arī ārpus *Natura 2000*

2180 - Apsaimniekošanas
prioritāte

- Ļoti augsta
- Augsta
- Vidēja
- Zema

Mežainas piejūras kāpas, platība

Biotopa aizsardzībā vispirms jāvērs **uzmanība uz kopējās platības (58 560 ha) saglabāšanu valstī**

Datu analīzes rezultātā ir iegūta reālā platība (46 tūkstoši ha jeb **78 %** no biotopa kopējās platības valstī), kurā biotopam 2180 *Mežainas piejūras kāpas* **nosakāma labas kvalitātes sasniegšana un nodrošināšana līdz 2050. gadam.**

Kritēriji (kas ietverts 78 %):

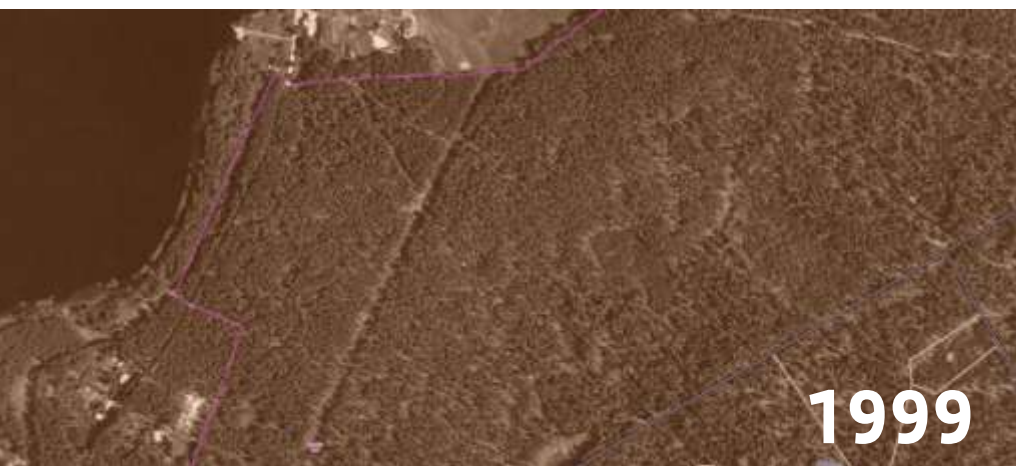
1) visa Natura 2000 teritorijās un mikroliegumos esošā platība

2) daļa no "pārējo" mežu platības:

- kurā datu apkopošanas laikā biotops ir labā, izcilā vai nezināmā kvalitātē,
- platība ir nozīmīga sugas dzīvotnei.

Aktuāls ir jautājums par biotopa *Mežainas piejūras kāpas* nākotnes platību

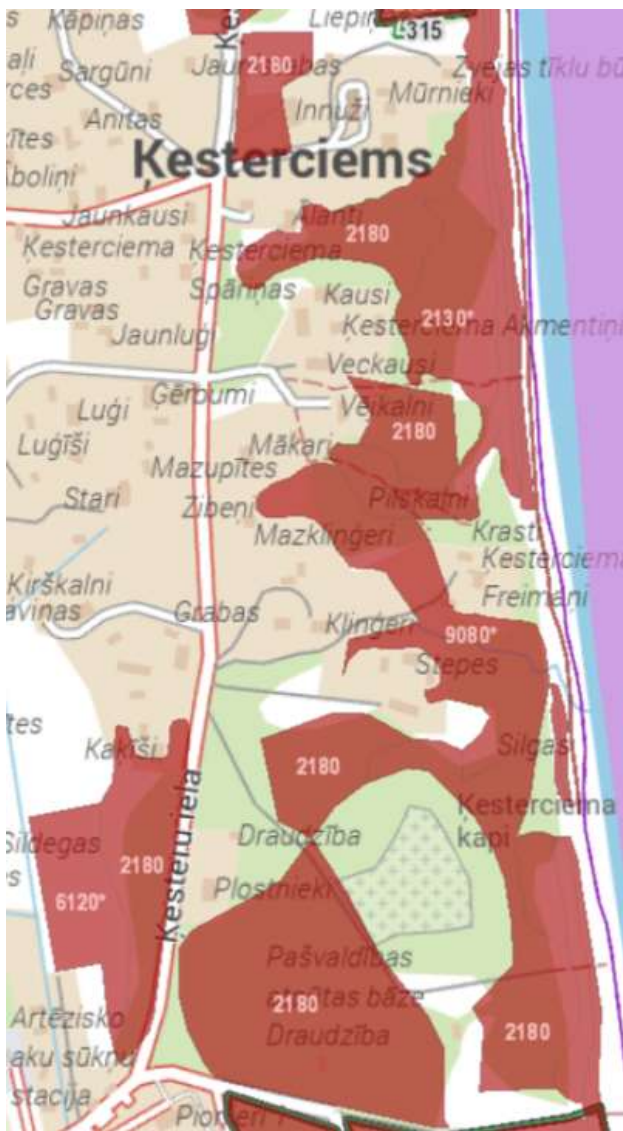
Par cik samazināsim?

Teritorijas plānojumos ir «jaunas pieejas», kā samazināt kāpu mežu platību

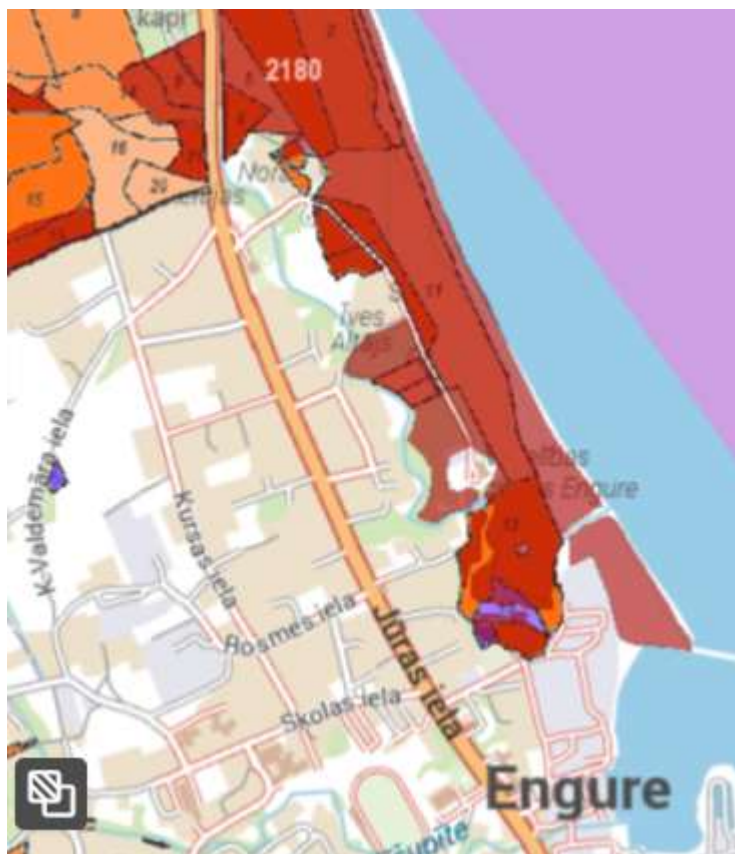
Mežu teritorija ar biotopiem piekrastē	M2	M2	Mežu teritorija ar biotopiem piekrastē (M2) ir funkcionālā zona, kas paredz dzīvojamās apbūves izvietojumu jūras piekrastes ciemos Baltijas jūras un Rīgas līča piekrastes aizsargjoslā un atsevišķās vietās ar īpaši aizsargājamiem biotopiem.	Funkcionālo zonu nosaka jūras piekrastes ciemos Baltijas jūras un Rīgas līča piekrastes aizsargjoslā un atsevišķās vietās ar piejūras biotopiem saskaņā ar dabas datu pārvaldības sistēmu "Ozols". Ja lielākā daļa zemes vienība iekļaujas jūras piekrastei raksturīgā biotopā, nosaka šo funkcionālo zonu? Funkcionālā zona nodrošina ĪAB aizsardzību, bet saskaņā ar Aizsargjoslu likuma regulējumu krasta kāpu aizsargjoslā par iepriekšējo apbūvi var izvietot viensētu.	Galvenie veidi: • Labiekārtota ārtelpa • Ārtelpa bez labiekārtojuma Papildizmantošanas veidi: • Viensētu apbūve	• Minimālā jaunizv. zemes gabala platība: nav atļauts sadalīt • Maksimālais apbūves blīvums: 10% • Apbūves augstums: 9 m, 2 stāvi • Minimālais brīvās zaļās teritorijas rādītājs: 80%
--	----	----	---	--	--	--

Plānojam apbūvēt aizsargājamās biotopus? VAI TIEŠĀM?

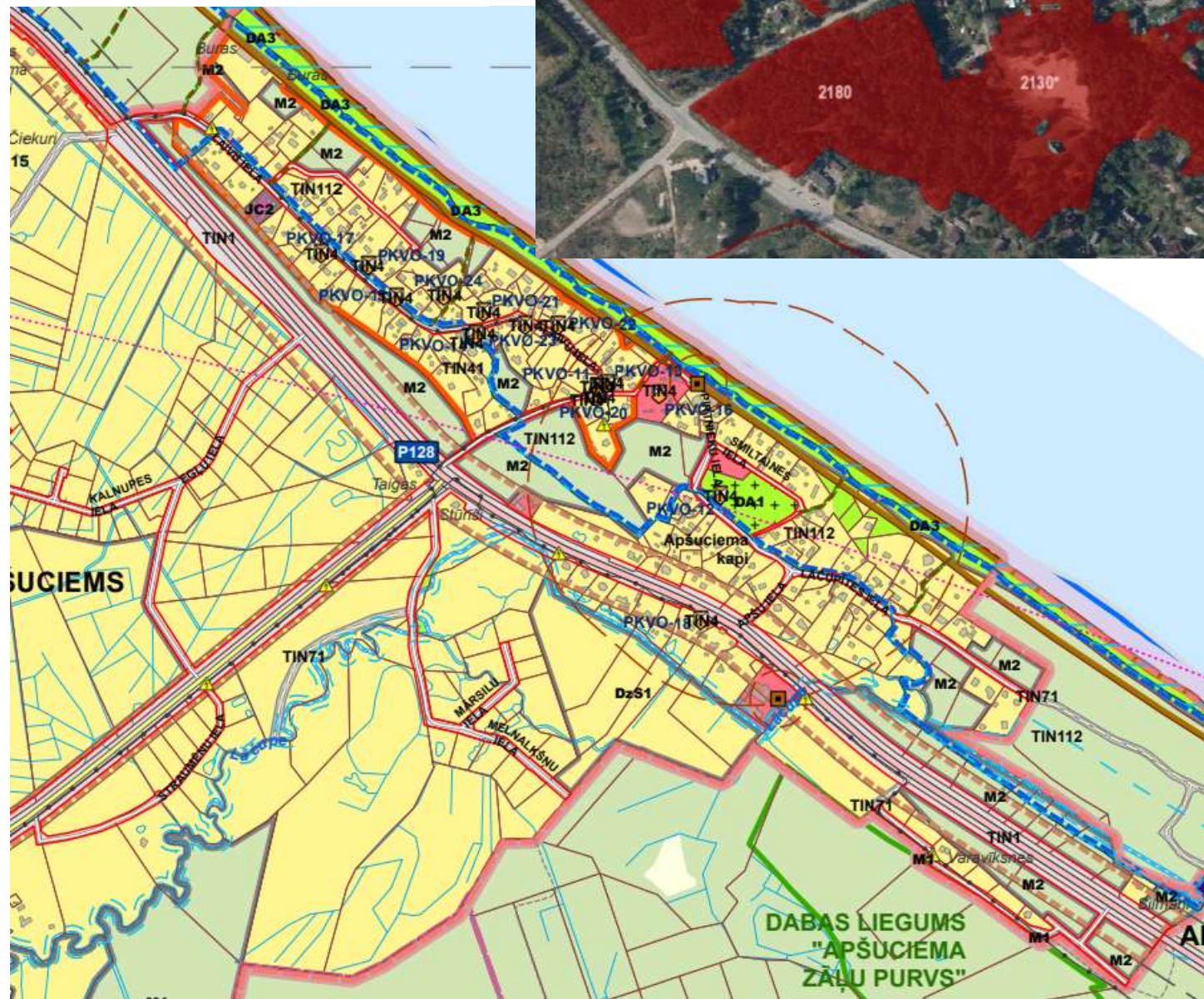
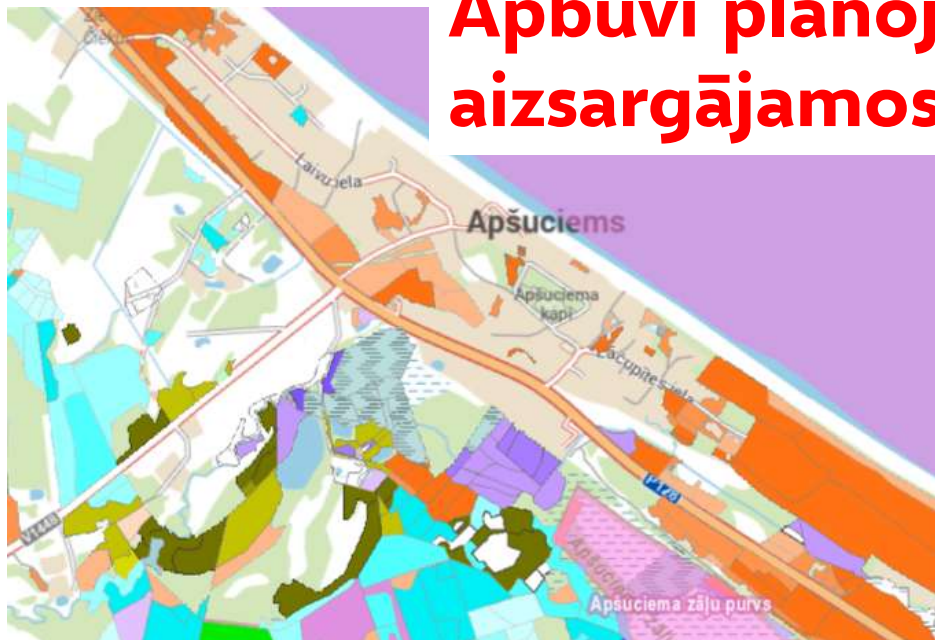

Izpildītājs: SIA "Reģionālie projekti"

Plānojam apbūvēt aizsargājamus biotopus, arī vecus kāpu mežus? VAI TIEŠĀM?

Apbūvi plānojam arī prioritāri aizsargājamajos biotopos?

Piekrastes un virsāju biotopu aizsardzības tiesiskais ietvars

Galvenie rezultāti līdz 2037. gadam

- Visi Latvijā konstatētie Eiropas Savienības aizsargājamie piekrastes **biotopi ir iekļauti īpaši aizsargājamo biotopu sarakstā.**
- *Natura 2000* teritorijās mežu nociršana notiek tikai situācijā, ja tas nepieciešams valsts aizsardzībai, cilvēku drošībai, vai biotopa un sugas aizsardzībai.
- Teritorijas plānošanas un meža izmantošanas dokumenti/lēmumi nodrošina, ka mežaino kāpu un citu aizsargājamo **biotopu platība nesamazinās apbūves vai cita zemes lietošanas veida un kategorijas maiņas dēļ**, vai arī tiek norādīts, par cik hektāriem biotopa platība tiks samazināta turpmākajos gados.
- Ir nodrošināta visu izcilas un labas kvalitātes kāpu mežu aizsardzība ilgtermiņā.
- Ir mazināts administratīvais slogs, lai biotopu apsaimniekošanu var veikt efektīvi.
- Ir izstrādāta un tiek realizēta motivējoša programma zemes īpašniekiem pelēko kāpu un virsāju biotopu atjaunošanas un apsaimniekošanas veikšanai.

Piekrastes un virsāju biotopu monitorings, izpēte, sabiedrības informēšana

Galvenie rezultāti līdz 2037. gadam

- **Nokartēti visi piekrastes un virsāju biotopi**, iegūta informācija par platību un kvalitāti.
- Ir **modernizētas biotopu monitoringa metodes**, izmantojot mūsdienīgu pieeju un apvienojot attālās izpētes metodes ar biotopa novērtējumu dabā; pilnveidota datu bāze.
- **Veikts piekrastes un virsāju monitorings vismaz vienu reizi**, aktuālākajās vietās – divas reizes.
- **Ilgtermiņā tiek veikts apsaimniekošanas monitorings** un dati apkopoti vienotā datu bāzē.
- Regulāri **notiek jūras krasta ģeoloģisko procesu monitorings**.
- Ir novērtēts, **izpētīts smilšu deficīta jautājums** saistībā ar pludmaļu un kāpu biotopu aizsardzību.
- **Ir izglītoti speciālisti**, kas profesionāli spēj veikt piekrastes un virsāju izpēti, monitoringu.
- **Sabiedrība** ir informēta par biotopu aizsardzību/apsaimniekošanu un **aktīvi iesaistās šajā darbā, kā arī** sabiedriskajā monitoringā.

Kā mēs katrs varam veicināt piekrastes/virsāju biotopu aizsardzības plānu efektīvu ieviešanu?

- ▼ Jāmācās, arī kopā == noderētu diskusijas dabā, arī atsevišķu strīdīgu situāciju pārspriešana (semināri saistībā ar konkrētiem atzinumiem)

Kā mēs katrs varam veicināt piekrastes/virsāju biotopu aizsardzības plānu efektīvu ieviešanu?

- ▼ Jāsadarbojas un jāatbalsta vienam otru (pašvaldības, zemes īpašnieki u. c.)

Biotops poligonā ↔ valstī kopumā

ES LIFE Programmas projekts
"Natura 2000 aizsargājamo teritoriju pārvaldības
un apsaimniekošanas optimizācija"
(LIFE19 IPE/LV/000010 LIFE-IP LatViaNature)

Dabas aizsardzības
pārvalde

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Ikviens aicināts sadarboties!

<https://latvianature.daba.gov.lv/>

Dabas aizsardzības
pārvalde

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Pasaules
Dabas
Fonds

sadarbībā ar

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

DAUGAVPILS
UNIVERSITĀTE

VIDZEMES
AUGSTSKOLA

Latvijas
Biozinātnu un
tehnoloģiju
universitāte